

เทศน์เช้า วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๒

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมนะ ฟังธรรม เวลาทางนักวิชาการเขาบอกว่าทางศาสนาพุทธเรา เวลาสอนเรื่องนรกสวรรค์ สอนเรื่องจิตมันเวียนตายเวียนเกิด จิตมีอยู่ สอนแบบฮินดู เพราะฮินดูจิตเขาคงที่ จิตเขาไปอยู่ที่อามัน จิตเขาคงที่ จิตเขามีอยู่ ถ้าเราสอนว่าจิตเรามีอยู่ จิตเราไม่ตายอย่างนี้ มันก็เหมือนกับฮินดู...ไม่เหมือนหรอก

ศาสนาพุทธแยกชัดเจนเลย ไม่ได้สอนว่าจิตคงที่ แต่บอกว่าจิตมีอยู่ จิตไม่เคยตาย จิตเวียนตายเวียนเกิด จิตนี้เวียนตายเวียนเกิด พอเวียนตายเวียนเกิดมันมีกรรม กรรมพาเวียนตายเวียนเกิดไป ถ้ากรรมพาเวียนตายเวียนเกิด การเวียนตายเวียนเกิดมาเพราะการทำดีทำชั่ว แล้วมีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้ธรรม เรื่องอนัตตา เรื่องความแปรสภาพ เรื่องความแปรสภาพของกรรม กรรมชั่วเป็นกรรมดี พอกรรมดีถึงที่สุดแล้วนิพพาน นิพพานคือไม่มีจิต ถ้ามีจิตคือมีภพ มีสถานที่

อามัน ไม่มีจิต แต่เป็นนิพพาน นิพพานสิ่งที่ไม่มีความยึดติดได้เลย ไม่มีภวาสวะ ไม่มีภพ แต่มีอยู่ เพราะถ้าคนไม่เป็นจะพูดอย่างนี้ไม่ถูก นี่พอเราเริ่มประพฤติปฏิบัติกัน เพราะมีศาสนา พอมีศาสนาขึ้นมาเราเชื่อ ในลัทธิการสอนต่างๆ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนนะ กรรมฐาน ๔๐ ห้อง เวลาพูดถึงปัญญาอบรมสมาธิ สมาธิอบรมปัญญา มันจะมีปัญญานะ ถ้าไม่มีปัญญาศาสนาพุทธเกิดมาไม่ได้ ถ้าศาสนาพุทธนะ อพาราบสอนพระพุทธเจ้าได้สมบัติ ๘ เข้าฌานสมบัติได้ การันตีเลยว่าเจ้าชายสิทธัตถะมีความรู้เสมอเรา มีสมบัติเหมือนเรา แต่เจ้าชายสิทธัตถะปฏิเสธแล้วมาค้นคว้าเอง การค้นคว้าขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอง โลกุตตรปัญญาไม่ใช่ปัญญาที่เราตรึกกันนี่หรอก

ปัญหาที่เราตริกันนี้เขาเรียกโลกียปัญญา มันมาจากกิเลส ถ้ามันจะเป็นโลกุตตรปัญญา มันต้องทำสมณะ คือทำความสงบก่อน เราก็ไปเถียงว่าทำความสงบมันทำให้เสียเวลา มันไม่มีผลประโยชน์ ต้องใช้ปัญญาไปเลย นี่เราเข้าใจผิดกัน เราไปพลไปใจ ไปพลไปเอาปัญญาของกิเลส ปัญหาที่ตริกันในธรรมพระพุทธเจ้านี้ แต่เป็นปัญญาของกิเลส เอามาชำระกิเลสกัน มันเลยชำระกิเลสไม่ได้ พอชำระกิเลสไม่ได้ แล้วจะบอกว่าเป็นอาตมันๆ อาตมัน อินฺดู คือการปฏิบัติแบบธรรมดาใจ ธรรมดา เขาบอกธรรมดานะ ธรรมะนี้เป็นธรรมดา ธรรมะนี้เป็นธรรมชาติ

แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนนะ ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีปัญญาวิมุตติกับเจโตวิมุตติ.. ธรรมดาวิมุตติไม่มี ธรรมดาวิมุตติ.. ธรรมะเป็นธรรมดา ไม่ต้องทำอะไรเลย อยู่กับธรรมดา นอนจมกับกิเลสจะเป็นพระอรหันต์ นอนจมที่ว่างๆ ว่างๆ นี่ ธรรมดาวิมุตติใจ ไม่ต้องทำอะไร ถ้าทำอะไรจิตมันเป็นการเคลื่อนไหว มันคิดหมด ถ้าปัญญา...นี่ อาตมัน นี่อินฺดู ไม่ใช่พุทธ

ถ้าเป็นพุทธนะ มันจะเป็นปัญญาวิมุตติ ถ้าปัญญาวิมุตติมันต้องใช้ปัญญาแยกแยะเข้าไปจน ปัญญามันจะสงบเข้ามาให้ได้ ถ้าปัญญาสงบ ปัญญาอบรมสมาธิ เป็นปัญญาวิมุตติ ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ ปัญญาโล่งเข้าไปๆ มันจะเกิดความสงบ สงบก็คือสมาธิ สมาธิคือมรรค ๘ แต่ถ้าเป็นเจโตวิมุตติ เจโตวิมุตติด้วยกำลังของจิต ถ้ากำลังของจิตก็ต้องพุทธโงๆ จนจิตสงบเข้าไปก่อน พอจิตสงบนี้สมาธิอบรมปัญญา พอจิตสงบแล้วออกรู้ออกไคร่ครวญ ถ้าไม่มีการออกรู้ออกไคร่ครวญ ปัญญามันไม่เกิด โลกุตตรปัญญาไม่มี

ธรรมดา.. ธรรมดาไม่ต้องทำอะไรเลย ถ้าทำแล้วเป็นการตรึงจิต เป็นการฝืนจิตไม่ให้จิตเป็นธรรมดา...ถ้าเป็นธรรมดามันก็อินฺดูใจ ธรรมดาวิมุตติ มันเป็นศาสดาใหม่ ต้องห้ามทำอะไร ห้ามเคลื่อนไหว ถ้าเคลื่อนไหวมีความผิดพลาดหมด สิ่งที่เกิดขึ้นไหว แล้วบอกว่าเวลาศาสนาพุทธเรา ทางวิชาการ เพราะทางวิชาการเขาไม่มีการปฏิบัติ พอไม่มีการปฏิบัติ ความประจักษ์ในหัวใจไม่มี แต่มันมีการศึกษาตามตำราใช้ไหม ทีนี้ตามตำรา ด้วยจุดยืนเราไม่มั่นคง พอจุดยืนไม่มั่นคง เราศึกษาทางอินฺดูว่าจิตเป็นอาตมัน จิตเป็นคงที่

แล้วเวลาครูบาอาจารย์เราบอกว่าจิตมีอยู่ คนเรานี้เกิดตายๆ ถ้าจิตไม่มีอยู่นะ ความสะสมของพระโพธิสัตว์ ความสะสมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งแต่พระเวสสันดรไป สาว

อดีตชาติไป การสาวอดีตชาติไป ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย สิ่งทีเวลาพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ ฟังเทศน์ของพระอัสสชิ เสร็จแล้วจะมาบวช พระอัสสชิให้มาบวชกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ เดินมายังไม่ทันบวชเลย “นั่นอัครสาวกเบื้องซ้ายและเบื้องขวาของเรามาแล้ว” ยังไม่เป็นพระอรหันต์นะ แล้วพอสอนจนเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาได้ พอเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาแล้ว ตั้งให้เป็นอัครสาวกเบื้องซ้ายและเบื้องขวา เป็นแม่ทัพ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นราชาแห่งสงฆ์ แม่ทัพใหญ่ แม่ทัพฝ่ายซ้าย ฝ่ายขวา.. พระภิกษุติดยกันมากกว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี่ลำเอียง ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ลำเอียงต้องตั้งปัญจวัคคีย์ เพราะปัญจวัคคีย์ พระอัญญาโกณฑัญญะเป็นสงฆ์องค์แรกของโลก ต้องตั้งคนที่อยู่เก่าแก่ก่อนทำไมมาตั้งผู้ทีมาใหม่

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “ไม่ใช่ ตั้งตามสมบัติของเขา เขาปรารถนาของเขา มา” เห็นไหม เขาปรารถนาของเขา มา เขาสร้างสมบัติของเขา มา เขาทำของเขา มา เพราะเขาต้องปรารถนาเป็นอัครสาวก การเป็นอัครสาวกต้องสร้างบุญญาธิการมา ตั้งแต่การสร้างมา นี่ไง แล้วบอกว่าสิ่งที่สร้างสมมา สิ่งนี้มีมา จิตมีอยู่ แล้วการสร้างสมมา

ทีนี้ ถ้าเป็นอินดู มันไม่ต้องทำอะไร ปล่อยตัวเองลอยไปกับกระแส เป็นไปตามกระแส ตามกระแสแล้วมันไม่มีปัญญา แต่เราเกิดท่ามกลางพระพุทธศาสนา เราก็อ้างอิงว่าพระพุทธศาสนาเป็นอริยสัจ เป็นปัญญา เป็นปัญญาวิมุตติ เป็นสิ่งที่จิตมันปล่อยวางเป็นขณะจิต...

จิตตมยปัญญา การใคร่ครวญจิตตมยปัญญาแล้วมันใคร่ครวญเอา นี่อินดู สิ่งทีอินดูเพราะมันไม่มีการกระทำ เพราะมันไม่มีอริยสัจ สิ่งทีเป็นอริยสัจ สัจจะความจริงไม่ได้เกิดขึ้นมาในหัวใจนั้น มันเป็นการจินตนาการขึ้นมาในหัวใจนั้น ถ้าเป็นจินตนาการขึ้นมาในหัวใจนั้น ถ้าเป้าหมายคนเข้าไม่ถึงเป้าหมายนั้น จะพูดถึงเหตุปัจจัยให้คนถึงเป้าหมายนั้นไม่ได้ชัดเจน คนทีเข้าถึงเป้าหมายนั้น จะบอกถึงวิธีการเข้าถึงเป้าหมายนั้นได้ชัดเจน

ทีนี้คนที่เข้าไม่ถึงเป้าหมายนั้น การกระทำ คำพูด คำว่าขณะจิต “ขณะ” คือคำพูด เด็กทีพูดได้ นกแก้วทีพูดได้ ไครมันทีพูดได้ แล่คำพูด แล่คำพูดทีเป็นคนทีน่าเชื่อถือ เราก็เชื่อกันไปๆ แต่ถ้ามันไม่เป็ความจริง สิ่งทีไม่เป็ความจริง หนามยอกอกอยู่นะ มันขยับตัว มันจะมีเสียว มันจะมีความเจ็บแปลบอยู่ในหัวใจนั้น ถ้ายังมีกิเลสอยู่ในหัวใจ ในหัวใจนั้นต้องมีอาการสะดุดแน่นอน ถ้า

มันเชื่อสัตย์นะ เป็นเชื่อสัตย์กับหัวใจของตัวเอง ถ้ามันขณะจิต เพราะขณะจิต ถ้าว่าขณะจิตที่เป็น
จินตมยปัญญา การใคร่ครวญของจิตที่มันปล่อยวางมันเป็นตังคปทาน มันปล่อยวางชั่วคราว
เหมือนเราเป็นไข้ เราเป็น โรคร้าย เราเป็นไข้ แล้วเราฟื้นฟูร่างกายมา แต่โรคไข้นั้นเราไม่รักษา ไข้
นั้นจะหายได้ไหม โรคภัยไข้เจ็บในร่างกายจะหายได้ไหม ถ้าเราไม่ได้รับการรักษา แต่เราฟื้นฟูร่างกาย
ร่างกายแข็งแรง มันก็เดินไปได้

นี่ก็เหมือนกัน ธรรมะเป็นธรรมดา ธรรมาคือธรรมะ ธรรมะเป็นธรรมชาติ...ว่ากันไปนะ
นี่ธรรมะเป็นธรรมชาติต่อเมื่อเป็นพระอรหันต์แล้ว นี่ไง สอุปาทิเสสนิพพาน ชั้น ๕ เป็นภาระ
ธาตุ ๔ ชั้น ๕ เป็นภาระ มันเป็นธรรมชาติของมันเองอย่างนั้นเอง แต่ตัวจิตมันเหนือธรรมชาติ ที่
มันชำระกิเลส ที่มันหลุดพ้นออกไปจากวัฏฏะ สิ่งที่มีอยู่แล้วมันทำลายตัวมันเอง นี่ถึงไม่ใช่ฮินดู
ไม่ใช่พราหมณ์ ในพราหมณ์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราจะว่าคนนี้เป็นพราหมณ์
พราหมณ์เพราะอะไร พราหมณ์เพราะเขาได้ถอนกิเลสของเขาแล้ว เราถึงว่าเป็นพราหมณ์ แต่ถ้า
เป็นการพร่าบ่นนี้เราไม่ถือว่าเป็นพราหมณ์.. อยู่ในสุดตันตปิฎกมหาศาลเลย แล้วเราก็ไปตรรกะ
กันเอง เราก็จะศึกษากันเองด้วยความเห็นของเราเอง เพราะเราเข้าไปไม่ถึงหลักธรรมนั้น มันเป็นไปได้
ไม่ได้

ในหลักศาสนาเรา เจโตวิมุตติ ครูบาอาจารย์เราอย่างหลวงปู่ชอบ หลวงปู่เจี๊ยะ หลวงปู่คำดี
พิจารณากายเหมือนกัน เจโตวิมุตติเหมือนกัน คำว่าเจโตวิมุตติคือพิจารณากาย สมาธิอบรมปัญญา
ในเมื่อเจโตวิมุตติถึงการกระทำแล้ว ขณะวิธีการยังหลากหลาย ยังแตกต่าง วิธีการแตกต่างกัน แต่
ผลนั้นอันเดียวกัน ผลนะ พอพูดถึงผลคนที่ถึงเป้าหมายเหมือนกันจะรู้จักผลนั้น แต่วิธีการที่
หลากหลาย แต่ถึงผลอันนั้น นี่คือเจโตวิมุตติ

ปัญญาวิมุตติ ส่วนที่ปัญญาวิมุตติ มันมีปัญญา ปัญญาจะใคร่ครวญ ผู้ที่มีปัญญามาก คนที่มี
ปัญญามากอย่างพระสารีบุตรเป็นเสนาบดีแห่งธรรม เป็นผู้มีปัญญามาก ใคร่ครวญสังขาร เวลา
พระสมัยพุทธกาลไปฟังเทศน์องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
เทศน์ว่าการกระชับ พอกระชับก็ไม่เข้าใจ ไปถามพระสารีบุตร พระสารีบุตรแจ่มแจ้งได้หมดเลย
แจ่มแจ้งแล้ว เพราะเราเป็นปุถุชน คนปุถุชนมันก็มีความลังเลสงสัยเป็นธรรมดา พอฟังพระสารี
บุตรแล้วก็ยังสงสัยอยู่ กลับไปถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้าบอก “ถ้ามาถามเรา เราก็จะตอบอย่างนี้” นี่ปัญญาเลิศ ถ้าปัญญาเลิศ ปัญญา มันใคร่ครวญ มันจะ

กว้างขวางมาก การกว้างขวาง การตรีกในธรรม เวลาแสดงธรรมออกมามันจะชัดเจนมากเลย ที่นี้
เพียงแต่เราไม่เข้าใจ การกิน การรับประทาน การเสวย คำพูดหลากหลาย สมมุติที่เหมือนกัน
สมมุติที่ออกมามันหลากหลายมาก สิ่งทั้งหลายหลายๆ อย่างที่ไปไหน

มีฝ่ายปริยัติ ผู้ที่จะปฏิบัติไปตามหลวงปู่ฝั้นไป “ข้าพเจ้าจบ ๘ ประโยค รู้ทุกอย่างหมดเลย รู้
ธรรมะพระพุทธเจ้าสอนหลากหลายมาก สอนพระสารีบุตรก็อย่างหนึ่ง พระโมคคัลลานะอย่าง
หนึ่ง สอนพระในสมัยพุทธกาลแต่ละอย่างไม่เหมือนกัน ผมก็ศึกษามากเลย แล้วพอศึกษา
มาแล้วผมก็ไม่เข้าใจ ผมถึงงั้น แล้วจะให้ผมปฏิบัติ ผมจะอย่างไรล่ะ”

หลวงปู่ฝั้นท่านตอบคำเดียวเลย “ทุกข์อยู่ที่ไหน ทุกข์ ความรู้สึกอยู่ที่ไหน กำหนดที่นั่น
กำหนดที่ทุกข์นี้เป็นตัวจริง” แต่กำหนดทางวิชาการ เราศึกษามา มันวิชาการใช้ไหม เราใคร่ครวญ
ใช้ไหม เราใคร่ครวญทางวิชาการทั้งหมดเลย นั่นเป็นวิชาการทั้งหมดเลย นี่เหมือนกัน เวลาปัญญา
เราเกิดๆ ปัญญาของใคร

ถ้าปัญญาของเราจะมันจะตัดตอนเข้ามา ถ้าปัญญาของเราจะ ความคิดมาจากไหน
ความคิดมาจากภวสวะ มาจากภพ มาจากที่ตั้งของความคิด มันคือขับเคลื่อนออกมาจากฐิติจิต
แล้วเราใช้ปัญญาตามความคิดนั้นไป พอตามความคิดนั้นไป สิ่งของมันดับ มันดับมันกระเทือน
หัวใจใหม่ ถ้ามันกระเทือนหัวใจ นี่ไง ถ้าปัญญาอบรมสมาธิ มันหยุด มันดับ เพราะปัญญา
ใคร่ครวญมัน พอปัญญาใคร่ครวญมัน มันจะถึงตัวจิต มันมีการเปลี่ยนแปลง มีการปรับปรุง

แต่ถ้าเฉยๆ นะ ธรรมดา คูลิ เราขับรถออกมา น้ำมันในถังน้ำมันมันจะหมดไปเป็นธรรมดา
น้ำมันในถัง เราขับรถไป น้ำมันมันจะต้องใช้ไปธรรมดาใช้ไหม ความคิดที่มันคิดออกไปมัน
เหมือนน้ำมันที่ใช้ไปๆ เราได้อะไรมา เราต้องไปเติมน้ำมันอีก แต่ถ้าเป็นความคิดย้อนกลับ ปัญญา
อบรมสมาธิกับปัญญาที่ปกติธรรมดาปล่อยให้มันระเหยไป ให้มันระเหยไป.. ธรรมะเป็น
ธรรมดา...มันจะไม่มီးอะไรตกค้างในใจเลย มันไม่สะเทือนหัวใจด้วย นี่ธรรมดาวิมุตติ เพิ่งได้ยินนี้
มันเป็นธรรมดาวิมุตติ มันไม่มี พระพุทธเจ้าไม่ได้สอน พระพุทธเจ้าสอนปัญญาวิมุตติ เจโตวิมุตติ
ธรรมดาวิมุตติไม่มี! ธรรมดาวิมุตติไม่มี! ถ้ามีมันก็แหกคอก สิ่งที่แหกคอกมาแล้วทำกันไปๆ นี่พูด
ถึง

เวลาทางวิชาการเขาบอกว่าถ้าสอนกรรมฐาน ถ้าจิตมีอยู่ เรายังรักษาไป เราทำตามจิตไป มันจะเป็นอินดูไป ต้องเป็นอนัตตา คือจับต้องอะไรไม่ได้ อนัตตา คือความแปรสภาพ ของที่แปรสภาพตลอดเวลาเราจับให้มันหยุดนิ่งไม่ได้ เราทำสมาธิ นี่ความคิดหยุดนิ่งไม่ได้ สิ่งหยุดนิ่งไม่ได้ ...หยุดนิ่งไม่ได้ทำสมาธิได้อย่างไร

หยุดนิ่งได้ แต่การหยุดนิ่ง โดยธรรมชาติของมัน มันหยุดของมันบ้าง เคลื่อนไหวของมันบ้าง โดยธรรมชาติ ความคิดนี้มันเกิดดับ ถ้ามันเคลื่อนไหวตลอดเวลาพวกเราจะเหนื่อยมาก จะเครียดมาก แต่เวลามันหยุดของมัน เราก็ไม่รู้จักร เราไม่เคยเห็น พอเรามีสติสัมปชัญญะตามความคิดเข้าไป ใช้ปัญญาอบรมความคิดเข้าไป มันหยุดก็เห็นว่าหยุด มันเคลื่อนไหวก็เห็นว่าเคลื่อนไหว มันเคลื่อนไหวเพราะเหตุใด เคลื่อนไหวเพราะแรงกระตุ้นด้วยต้นหาความทะยานอยากอย่างไร มันหยุดเพราะพลังงานมันใช้หมดไปแล้ว คือมันใช้จนเต็มที่แล้วมันเปลี่ยมันหยุดโดยธรรมชาติของมัน เราไม่ได้ประโยชน์จากมัน

แต่ถ้าเราตามเข้าไปดู ของที่เราตามดู เรายังรักษาอยู่ เราเห็น เห็นการเคลื่อนไหว เห็นการหยุด เห็นการเคลื่อนไหว การหยุดด้วยสติ ด้วยการกระทำของเรา นี่ไง สมาธิมันเกิดไง นี่สมาธิมันเกิด มันไม่ใช่ธรรมดาวิมุตติ ไม่ใช่ปล่อยให้มันหายไปเฉยๆ แล้วบอกว่านี่ว่าง มีสติพร้อม...ไม่ฝึกไม่มีสติต้องตั้ง แล้วสติเวลาฝึกขึ้นมาจนชัดเจนขึ้นมามันจะเป็นสติ แล้วพอวิปัสสนาขึ้นไปเป็นขั้นเป็นตอน จิตละเอียดเข้าไป มันจะเป็นมหาสติ ทำไมสติมันเปลี่ยนเป็นมหาสติ จากมหาสติเป็นสติ อัตโนมัตติ เป็นปัญญาญาณ นี่วิวัฒนาการของจิตมันเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย นี่ไง ปัญญาวิมุตติ เจโตวิมุตติ มันมีพัฒนาการของจิต มันเป็นของมันไป

ไอนี้ธรรมดา เด็กมันก็ธรรมดาคน นกแก้วนกขุนทองมันก็ธรรมดา คนแก่คนเฒ่าก็ธรรมดา ก็กลายเป็นธรรมดากันไปหมดเลย ธรรมดาวิมุตติไม่เคยได้ยิน ไม่เคยเห็น ไม่เคยมีความเป็นไป แต่มันสอนกันด้วยความรู้ความเห็น นี่แหละอินดู นี่อาตมัน เหมือนจิต เพราะอาตมันอ่อนวอนขอ แล้วไปอยู่กับพระเจ้า เป็นส่วนหนึ่งของอาตมัน นี่ก็เหมือนกัน จิตมันมีอยู่ กิเลสมันมีอยู่ แล้วก็เพ่งดูกันเฉยๆ แล้วก็กลับไปอยู่กับความว่าง ก็กลับไปสู่จิตเดิมแท้ กลับไปสู่จิตเดิมแท้ด้วยการควบคุมรักษาเฉยๆ ไม่มีปฏิกิริยาสิ่งใดๆ การกระทำขึ้นมาเลย มันเป็นพระพุทธศาสนาตรงไหน มันเป็นมรรคญาณตรงไหน มันไม่มี แต่คำว่ามี คำพูดคือสัญญาอารมณ์ คือสิ่งที่เอาธรรมพระพุทธเจ้ามา

ตริก นั้นมันเป็นความเห็นของเขา แต่ความจริงละ ความเห็นกับความจริง สันติภูฏิกโก ปัจฉัตตัง สิ่ง
ที่รู้จำเพาะตนอยู่ที่ไหน ถ้ามีความจริงขึ้นมา สิ่งที่มีความจริง

ดูภิกษุเราสิ พระที่มีศีลมีธรรมนี่นะ อาจหาญ กล้าหาญมาก เด็ดเดี่ยวมาก เพราะมันไม่มีสิ่ง
ใด ความสงสัยในหัวใจเลย มีศีล ศีลทำให้เราไม่เก้อไม่เขิน จะเข้าสังคมไหนก็ได้ คนมีศีลมีธรรม
ในหัวใจนะ สังคมไหนก็เข้าได้ทั้งนั้นนะ เพียงแต่จะเข้าหรือไม่เข้าเท่านั้นเอง เพราะคนที่มีศีลมี
ธรรมในหัวใจนะ เขารู้ไง น้ำบนใบบัว ไปยุ่งกับเขาทำไม เราจะไปอยู่กับสิ่งโสโครก อยู่กับโลก
ธรรมไร้สาระมาก อยู่กับตัวเองมีความสุขมาก แต่ในเมื่อเป็นสัตว์สังคม ฉะนั้นเราก็ต้องออกสังคม
นี่เหมือนกัน ถ้ามันเป็นความจริงขึ้นมา สิ่งที่มีอยู่มันอาจหาญรื่นเริง ไม่ใช่หลบหลีกแล้วซ่อนเร้น
ของตัวเองไว้อย่างนั้น การซ่อนเร้นคือความไม่จริง

เวลาบอกว่าถ้ากรรมฐานเราสอนก็บอกว่าเป็นอินดู แต่เวลาเขาใช้ตรรกะกันนั้น นั่นละอินดู
ซัดๆ นั่นละตัวอินดูเลยละ ศาสนาพุทธไม่ใช่ศาสนาอินดู ไม่ใช่พราหมณ์ ศาสนาพุทธคือพุทธ
ศาสนา เป็นปัญญาวิมุตติ เจโตวิมุตติ ด้วยสัจจะความจริง ด้วยมรรคญาณ ด้วยการทำให้
เดินตามครูบาอาจารย์ของเรา เอวัง